

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS

PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 5. februārī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Anita Rodiņa, tiesneši Veronika Krūmiņa un Mārtiņš Mits,

kolēģijas sēdē izskatījusi pieteikuma iesniedzējas Administratīvās rajona tiesas pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 7/2026)

konstatēja:

1. Administratīvā rajona tiesa lūdz Satversmes tiesu atzīt likuma “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 13. panta pirmo un trešo daļu (turpmāk – apstrīdētās normas), ciktāl tā paredz slimības pabalsta izmaksas ierobežojumu ne ilgāk par 52 nedēļām triju gadu periodā, skaitot no darba nespējas pirmās dienas, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam un attiecībā uz tām personām, kuru lietas atrodas izskatīšanā, par spēkā neesošu no šo normu piemērošanas brīža.

2. Likuma “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 13. panta pirmajā un trešajā daļā noteikts:

“(1) Slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku no darba nespējas 10. dienas līdz darbspēju atgūšanas dienai, bet ne ilgāku par 26 nedēļām, skaitot no darba nespējas pirmās dienas, ja darba nespēja ir nepārtraukta, vai ne ilgāku par 52 nedēļām triju gadu periodā, ja darba nespēja atkārtojas ar pārtraukumiem.

[..]

(3) Pamatojoties uz Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisijas atzinumu, slimības pabalstu, ja tas nepieciešams pilnvērtīgas ārstēšanas nodrošināšanai, piešķir un izmaksā arī par nepārtrauktas darba nespējas periodu, kas turpinās pēc šā panta pirmajā daļā noteiktajām 26 nedēļām, bet ne ilgāku par 52 nedēļām, skaitot no darba nespējas pirmās dienas.”

3. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 2. punktu tiesa vēršas Satversmes tiesā, ja tā uzskata, ka norma, ko iestāde ir piemērojusi vai kas administratīvajā tiesas procesā būtu jāpiemēro šajā lietā, neatbilst Latvijas Republikas Satversmei.

Administratīvās rajona tiesas izskatīšanā ir lieta, kurā tiek izskatīts prasījums par pienākuma uzlikšanu izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirts slimības pabalsts. Pieteicējs lūdza Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai piešķirt slimības pabalstu par periodu no 2025. gada 22. jūnija līdz 22. jūlijam. Aģentūra piešķīra slimības pabalstu par vienu dienu – 22. jūniju. Aģentūra atteica pabalsta piešķiršanu pārējā daļā, pamatojoties uz apstrīdētajām normām. Pieteicējam pēdējo trīs gadu laikā ticis piešķirts slimības pabalsts par darbnespējas periodiem no 2022. gada 19. augusta līdz 2023. gada 20. janvārim (164 dienas) un no 2024. gada 13. decembra līdz 2025. gada 21. jūnijam (200 dienas). Kopējais darbnespējas ilgums minētajā trīs gadu periodā bija 364 dienas, kas atbilst 52 nedēļām.

Administratīvā rajona tiesa uzskata, ka likumā noteiktais slimības pabalsta izmaksas termiņš ir pārāk formāls un neņem vērā Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisijas atzinumu, ka darbnespēja jāturpina, lai gan invaliditāte nav nosakāma. Konkrētajā gadījumā pieteicējam neesot tiesības ne uz sociālo

nodrošinājumu slimības, ne invaliditātes gadījumā. Tādēļ apstrīdētās normas neatbilstot Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam.

Līdz ar to Administratīvā rajona tiesa ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot tam Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

4. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktam tiesas uzskats par apstrīdēto normu neatbilstību Latvijas Republikas Satversmei juridiski jāpamato. Tiesas pieteikumā Satversmes tiesai jāatspoguļo juridiski argumentēts secinājums, ka piemērojamās tiesību normas neatbilst Latvijas Republikas Satversmei, proti, tiesai lēmumā ar juridiskiem argumentiem jāpamato, uz kādiem apsvērumiem balstās šāds secinājums. Turklāt tiesai pieteikumā jānorāda juridisko argumentu kopums, kas ir nepieciešams un vienlaikus arī pietiekams prasījuma apmierināšanai.

4.1. Sociālās tiesības ir cilvēktiesību joma, kura valstu konstitūcijās un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos kopumā tiek formulēta kā vispārējs valsts pienākums. Regulēšanas mehānisms ir atstāts katras valsts likumdevēja ziņā. Sociālo tiesību īstenošana ir atkarīga no valsts ekonomiskās situācijas un pieejamiem resursiem. Vienlaikus jāņem vērā, ka, balstoties uz sociāli atbildīgas valsts principu, valsts nevar atteikties no sociālo tiesību nodrošināšanas. Valstij ir pienākums noteikt un efektīvi īstenot sociālo tiesību minimumu, kā arī turpināt šo tiesību pilnveidošanu (sk. *Satversmes tiesas 2020. gada 16. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-25-03 11.2.punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam sociālā nodrošinājuma sistēmas izveidē ir plaša rīcības brīvība metožu un mehānismu izvēlē, ar kuru palīdzību īstenojamas tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Tomēr šī rīcības brīvība nav absolūta (sal. *Satversmes tiesas 2013. gada 13. februāra sprieduma lietā Nr. 2012-12-01 8.2. punkts*). Rīcības brīvības robežas tiek ievērotas, ja likumdevējs ir veicis pasākumus, kas nodrošina personām iespēju izmantot sociālās tiesības, šie pasākumi ir īstenoti pienācīgi, proti, nodrošinot sociālo tiesību izmantošanu vismaz minimālā apmērā, un ir ievēroti vispārējie tiesību principi.

4.2. Pieteikumā Administratīvā rajona tiesa secinājusi, ka valsts ir izveidojusi tiesību sistēmu, kas nodrošina personai iespēju īstenot Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātās tiesības uz sociālo nodrošinājumu pārejošas darbnespējas gadījumā. Vienlaikus tiesa atzinusi, ka likumdevēja noteiktais slimības pabalsta izmaksas termiņa ierobežojums var radīt situāciju, kurā personas faktiskais veselības stāvoklis un medicīniskais vērtējums netiek ņemts vērā, savukārt invaliditātes sociālās nodrošināšanas ietvaros personai tiesības nerodas, jo tās darbnespēja ir atzīta par pārejošu un neatbilst invaliditātes noteikšanas kritērijiem.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka sociālo tiesību jomā nav iespējams pilnībā novērst situācijas, kurās personas faktiskā situācija atšķiras no likumdevēja prezumētās. Likumdevējam, izmantojot savu rīcības brīvību, ir tiesības paļauties uz saprātīgiem un pieredzē balstītiem priekšstatiem par sociālo realitāti (sal. *Satversmes tiesas 2018. gada 15. februāra sprieduma lietā Nr. 2017-09-01 14.1. punkts un 2020. gada 19. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-13-01 14.2.4. punkts*). Šajā kontekstā jāņem vērā arī tas, ka ienākumus aizstājošie sociālie maksājumi nav paredzēti visu ar konkrēto sociālo risku saistīto vajadzību nodrošināšanai (sal. *Satversmes tiesas 2013. gada 31. janvāra sprieduma lietā Nr. 2012-09-01 14.3. punkts*).

Pieteikumā ir ietverti vispārīgi apsvērumi par iespējamu likumdevēja rīcības brīvības pārsniegšanu. Tie pamatoti ar iebildumiem pret formāla termiņa noteikšanu neatkarīgi no ekspertu sniegtā vērtējuma par personas veselības stāvokli un darbnespēju atjaunošanas iespējām. Tomēr pieteikumā nav juridiski pamatots, kādēļ likumdevējs, nosakot konkrēta sociālās apdrošināšanas pabalsta izmaksu ilgumu, būtu pārsniedzis savu rīcības brīvību vai kādēļ šāds regulējums nevarētu balstīties saprātīgos priekšstatos par optimālu slimības pabalsta izmaksas termiņu. Pieteikumā nav pamatots, kāpēc vienīgi tāds regulējums, kas slimības pabalsta izmaksas ilgumu saista ar individuālu medicīnisko vērtējumu par personas veselības stāvokli, būtu uzskatāms par atbilstošāku, kā arī nav analizēta šāda risinājuma saderība ar invaliditātes, maternitātes un slimības speciālā budžeta darbības pamatprincipiem – pašfinansēšanos, ilgtspēju un solidaritāti.

Administratīvā rajona tiesa norāda: ja personas veselības stāvokli eksperti novērtē kā tādu, kas neatbilst invaliditātes noteikšanas kritērijiem, un vienlaikus kā tādu, kas norāda uz to, ka personas darbnespēja ir turpināma, slimības pabalsta izmaksa tiek pārtraukta, kad tiek sasniegts maksimālais šā pabalsta izmaksas termiņš – 52 nedēļas triju gadu periodā. Šādā situācijā likumdevējs nav izveidojis citus sociālajā apdrošināšanā balstītus mehānismus, kuru mērķis būtu atvietot zaudētos darba ienākumus un nodrošināt cilvēka cienīgu dzīvi pārejošas darbnespējas periodā.

Valsts sociālās apdrošināšanas mērķis ir nodrošināt, lai, iestājoties likumā noteiktiem sociāliem riskiem, būtu apdrošināts personas risks zaudēt darba ienākumu. Darba ņēmēji tiek sociāli apdrošināti atbilstoši visiem sociālās apdrošināšanas veidiem (sk. *Satversmes tiesas 2021. gada 31. marta sprieduma lietā Nr. 2020-35-01 9. un 10. punktu*). Tas, ka persona iepriekš saņēmusi vienu sociālo pakalpojumu, neietekmē faktu, ka persona ir sociāli apdrošināta un tiesīga saņemt citu pakalpojumu (sk. *Satversmes tiesas 2013. gada 31. janvāra sprieduma lietā Nr. 2012-09-01 12.3. punktu*).

Administratīvā rajona tiesa analizējusi slimības un invaliditātes apdrošināšanas saistību, bet no iepriekš minētās Satversmes tiesas judikatūras un likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 4. panta izriet, ka darba ņēmējs tiek apdrošināts arī citiem sociālajiem riskiem. Tāpat, kā izriet no Satversmes tiesas judikatūras, likumdevējs dažādos normatīvajos aktos ir paredzējis pasākumus, kas vērsti uz likumā “Par sociālo drošību” noteiktās sociālās drošības sistēmas izveidi. Šajā sistēmā ietilpst sociālā apdrošināšana, valsts sociālie pabalsti, kā arī sociālās palīdzības pabalsti un sociālie pakalpojumi (sk. *Satversmes tiesas 2020. gada 25. jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-24-03 18.2. punktu*).

Pieteikumā ir norādīts, ka no Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. panta likumdevējam izriet pienākums ar slimības pabalstu aptvert pilnīgi visas situācijas, kurās persona varētu zaudēt darba ienākumus. Tomēr pieteikumā aplūkota tikai slimības pabalsta un invaliditātes pabalsta savstarpējā saistība, neapsverot, kāpēc likumdevējs savas rīcības brīvības ietvaros nevarētu nodrošināt personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu ar citiem sociālās apdrošināšanas

veidiem vai citiem sociālās drošības sistēmas pasākumiem. Tāpat nav pamatots, kā šāda likumdevēja rīcība pārsniegtu tam piešķirtās rīcības brīvības robežas.

4.3. Pieteikumā norādīts, ka strīdus norma pieņemta ekonomiskās krīzes apstākļos, kad bija nepieciešams taupīt budžeta līdzekļus. Tāpēc valstij esot jāpārskata un jāpārvērtē, vai slimības pabalsta izmaksas kārtība joprojām atbilst Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantā ietvertajam pienākumam nodrošināt cilvēka cieņai atbilstošu sociālās aizsardzības sistēmu.

Sociālo tiesību pamatā ir ideja, ka valsts nolūkā nodrošināt sociālo taisnīgumu uzņemas atbildību par tās pilsoņiem, kuru pamatvajadzības tai jāapmierina, ievērojot savā rīcībā esošos resursus. Ņemot vērā, ka tiesību uz sociālo nodrošinājumu pamatā ir valsts pienākums izveidot ilgtspējīgu sociālā nodrošinājuma sistēmu, likumdevējam budžeta finansiālās iespējas jāsamēro ne tikai ar personas tiesībām sociālajā jomā, bet arī ar nepieciešamību nodrošināt visas sabiedrības labklājību. Atbildība par budžeta sabalansēšanu un saprātīgu šā budžeta līdzekļu izlietošanu gulstas uz valsti (sk. *Satversmes tiesas 2021. gada 31. marta sprieduma lietā Nr. 2020-35-01 10. punktu*).

Likumprojekts “Grozījumi likumā „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu”” (likumprojekts Nr. 1241/Lp9), ar kuru tika noteikts slimības pabalsta izmaksas maksimālais termiņš – 52 nedēļas triju gadu periodā –, tika iekļauts valsts budžeta 2009. gadam grozījumu likumprojektu paketē. No likumprojekta anotācijas izriet, ka tā izstrādes ietvaros, izvērtējot arī citu valstu pieredzi, likumdevējs ir vispārīgi pārvērtējis politiku attiecībā uz slimības pabalsta izmaksas ilgumu.

Pieteikumā nav sniegti argumenti tam, ka slimības pabalsta izmaksas termiņš tika noteikts tikai kā īslaicīgs risinājums ekonomiskās krīzes apstākļos, nevis kā likumdevēja izsvērta izvēle, veidojot ilgtspējīgu un sabiedrības labklājībai atbilstošu sociālā nodrošinājuma sistēmu. Tāpat pieteikumā nav pamatos, kādēļ likumdevēja rīcība, kopš 2009. gada nepārskatot slimības pabalsta izmaksas termiņu, būtu uzskatāma par cilvēka cieņas principa pārkāpumu.

Ņemot vērā minēto, pieteikumā nav sniegts Satversmes tiesas judikatūrai atbilstošs juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma (pieteikums Nr. 7/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Anita Rodiņa